

Лексико-тематична парадигма чорного кольору в ідіостилі Е. М. Ремарка

Галина Іванівна Капніна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(вул. Г. Батюка, 19, Слов'яськ, 84116, Україна);
e-mail: halynakapnina@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9127-3017>

Мета дослідження полягала в структуруванні словосполук з елементом «schwarz» за лексико-тематичними групами та їх детальній характеристиці, що уможливило визначення всіх семантичних варіантів чорного кольору в ідіостилі Е. М. Ремарка та допомогло виявити відтінки їх значення у процесі декодування читачем творів видатного літератора.

Реалізація поставлених завдань дослідження передбачала інтегративне застосування загальнонаукових методів (опису, індукції, дедукції), так само як аналізу словникових дефініцій, класифікацію та моделювання фактичного матеріалу.

Лексико-тематична парадигма чорного кольору в ідіостилі Е. М. Ремарка представлена словосполученнями на позначення зовнішності людини, одягу та взуття; рослинного і тваринного світу, навколишнього середовища, природних явищ; предметів побуту; будівельних споруд, транспорту; світлотіней, форм і фігур; заборонених, протизаконних дій; опису душевного та фізичного стану людини. Перша група виявилась найчисельнішою, тоді як група, в якій зібрано вирази, що передають важкий душевний або фізичний стан людини, представлена найменшою кількістю сполучень, котрі складають палітру чорного кольору в творах Е. М. Ремарка. Найактивніше (кожен четвертий прикметник на позначення кольору) аналізований колоронім вживається автором у творі «Люби ближнього свого».

Детальний аналіз дискурсу письменника показує, що кольоровий доміант «schwarz» є важливим елементом творчого методу автора. Він використовується не з метою знебарвлення дійсності, він зафарбовує її у темний колір, бере участь у формуванні емоційної складової тексту, стимулює асоціативну діяльність читача. За допомогою лексичних одиниць на позначення чорного кольору Ремарк ідентифікує свого героя, вербалізує його портрет, наповнює його змістом і глибиною. Чорний колір тут – рефлексія на екзистенційні проблеми, що виходять на перший план для героїв Ремарка.

Ключові слова: чорний колір, лексико-тематична парадигма, ідіостиль, Е. М. Ремарк

Капніна Г. И. Лексико-тематическая парадигма чёрного цвета в идиостиле Э. М. Ремарка

Цель исследования заключалась в структурировании словосочетаний с элементом «schwarz» по лексико-тематическим группам и их характеристике, что позволило определить все семантические варианты черного цвета в идиостиле Э. М. Ремарка и помогло выявить оттенки их значения в процессе декодирования читателем произведений выдающегося литератора.

Реализация поставленных задач исследования предусматривала интегративное использование общенаучных методов (описания, индукции, дедукции), так же как анализа словарных дефиниций, классификацию и моделирование фактического материала.

Лексико-тематическая парадигма черного цвета в идиостиле Э. М. Ремарка представлена словосочетаниями для обозначения внешности человека, одежды и обуви; растительного и животного мира, окружающей среды, природных явлений; предметов быта, строительных сооружений, транспорта; светотеней, форм и фигур; запрещенных, противозаконных действий; описания душевного и физического состояния человека. Первая группа оказалась наиболее многочисленной, тогда как группа, в которой собраны выражения, передающие тяжелое душевное или физическое состояние человека, представлена наименьшим количеством словосочетаний, которые составляют палитру черного цвета в произведениях Э. М. Ремарка. Активно (каждое четвертое прилагательное для обозначения цвета) анализируемый колороним употребляется автором в произведении «Возлюби ближнего своего».

Детальный анализ дискурса писателя показывает, что цветовой доминант «schwarz» является важным элементом творческого метода автора. Он используется не с целью обесцвечивания действительности, он окрашивает ее в темный цвет, участвует в формировании эмоциональной составляющей текста, стимулирует ассоциативную деятельность читателя. С помощью лексических единиц для обозначения черного цвета Ремарк идентифицирует своего героя, вербализирует его портрет, наполняет его смыслом и глубиной.

Ключевые слова: чёрный цвет, лексико-тематическая парадигма, идиостиль, Э. М. Ремарк

Halyna Kapnina. The lexical-thematic paradigm of the colour black in the idiostyle of E. M. Remarque

The purpose of the research is to structure collocations with the «schwarz» element by lexical-thematic groups and their characteristics, which made possible the identification of all semantic variations of the colour black in the idiostyle of E. M. Remarque and helped to reveal the shades of their meaning in the process of reader's perception of this prominent writer's works.

To achieve its stated goals the study involved the integrational use of general scientific methods (description, induction, deduction), as well as the analysis of dictionary definitions, modelling and classification of the actual material.

The lexical-thematic paradigm of the colour black in the idiostyle of E. M. Remarque is represented by collocations to describe character appearance, shoes and clothes; the plant and animal world, the environment, natural phenomena; household items, building structures, transport; lighting, shapes and figures; forbidden actions and malpractice; people's mental and physical states. The first group was found to be the most numerous one, while the group which describes people's severe mental or physical conditions comprised the smallest number of collocations, which make up the black palette of E. M. Remarque's works. Analysed coloronym (every fourth adjective to denote the colour) is the most actively used by the author in his work „Liebe deinen Nächsten”.

The detailed analysis of the writer's discourse shows that the colour dominant „schwarz” is an important element of the author's creative method. It is not used to remove colour from reality; it paints it in dark colours, contributes to the formation of the emotional component of the text and stimulates the associative activity of the reader.

Key words: black colour, lexical-thematic paradigm, idiosyle, E. M. Remarque

Колористика уже декілька десятиріч років є активно й різнобічно досліджуваною мовознавчою категорією. Колороніми намагаються класифікувати – за семантичними типами, за словотвірною структурою, за частотністю вживання, за ієрархією, за фізичними параметрами (С. Кантемір, Л. Ковбасюк, Н. Ніколаєва); дослідити як перекладознавчу проблему (І. Ковальська, Т. Кияк, А. Науменко, О. Огуй); вивчити як компонент фразеологічних одиниць (І. Гуменюк, О. Зубач, Т. Семашко); проаналізувати як складову авторського ідіостилу (С. Бабулевич, Г. Губарева, Л. Мініч) тощо.

Колір як відображення емоційного стану людини цікавив ще давніх мислителів, однак першою ґрунтовною роботою, де проводились паралелі між кольорами та якостями людської душі, можна вважати працю Й. В. Гете «Zur Farblehre» (1810). ХХ ст. – період активного дослідження кольору представниками різних напрямків у лінгвістиці. Так, дискутованою стала теорія лінгвістичної відносності (Е. Сепір, Б. Уорф), яку підважили американські дослідники Б. Берлін і П. Кей («Basic Color Terms: Their Universality and Evolution», 1969), представники теорії універсалізму. Ці вчені обстоювали позицію виникнення й розвитку кольороназв у різних мовах як своєрідну лінгвістичну універсалію. Пізніше була оприлюднена думка щодо унікальності сприйняття кольору окремими етносами (А. Вежбицька, Ю. Апресян, А. Михайлова). Сьогодні колір є об'єктом дослідження культурології, лінгвістики, літературознавства. У нашій роботі колір аналізується як важливий елемент індивідуального стилю автора.

Важливість колоронімів (колоронайменувань, колоронімацій, кольоропозначень, колористичної лексики), що у вітчизняній філології визначаються як лексеми, денотативним значенням яких є ознака кольору [5, с. 19], в художньому дискурсі беззаперечна. Колір є константою естетичного сприйняття, передає настрій твору, допомагає читачеві уявити пропоновану автором картину, ситуацію, акцентує його увагу на деталях, які видаються йому найсуттєвішими, додає образам виразності, інформативності, інтенсивності.

Як правило, у кожного митця є свій набір часто застосовуваних колоронімів, які домінують у тексті. Для творчості окремих письменників певні кольори є настільки вагомими та символічними, що з часом їх починають асоціювати з цими кольорами. Колоронайменування, особливо активно вживані автором, характеризують грані його світосприйняття і є складовою його ідіостилу.

Ідіостиль автора з усією сумою мовних засобів, за допомогою яких він реалізує свій творчий задум, є своєрідним фундаментом, який дозволяє простежити систему асоціативно-смислових полів створення текстового простору. А, беручи до уваги той факт, що письменникам і читачам певного літературного жанру властивими є схожі риси психіки, що відрізняють їх від письменників і читачів інших літературних жанрів, іншими словами, за своїми психологічними характеристиками читач схожий на письменника, книги якого йому подобаються [2, с. 59], можемо зробити такий висновок: процес створення автором образів – у тому числі, й за допомогою колоронімацій – завершується осмисленням та сприйняттям цих образів його читачами і від того, які асоціації викликає певний колір у читача, у певній мірі залежить реалізація задуму письменника.

Аналізуючи романи Е. М. Ремарка, можна з впевненістю стверджувати наступне: чорний колір – знаковий для його творів, що з огляду на переважно драматичну тематику романів автора є цілком очікуваним. Детальний аналіз словосполучень, елементом яких виступає колоронімація «schwarz», дозволить нам визначити тематичну палітру чорного кольору в творчості письменника.

Отже, мета даної наукової розвідки полягає в структуруванні словосполук з елементом «schwarz» за лексико-тематичними групами та їх детальній характеристиці, що уможливить визначення всіх семантичних варіантів чорного кольору в ідіостилі Е. М. Ремарка й допоможе виявити їх значення у процесі сприйняття читачем творів видатного літератора.

Предметом даної наукової розвідки не випадково стали словосполучення з елементом «schwarz». По-перше, наукові факти підтверджують, що чорний колір є одним з найуживаніших не тільки в німецькій, а й у більшості мовних систем. Так, А. Вежбицька наголошує, що у мовах світу прикметник «чорний» зустрічається набагато частіше, ніж інші [3, с. 252], С. Кантемір називає колоронім «schwarz» своєрідним «лідером» серед лексичних одиниць на позначення кольору в німецькій мові [4, с. 8].

По-друге, результати нашого дослідження свідчать про особливу увагу Ремарка до аналізованої кольороназви. У ході реалізації мети даної розвідки було виявлено 392 лексеми на позначення чорного кольору, можна з упевненістю стверджувати, що автор наділяв його особливою функцією. Не всюди він домінує: у збірці оповідань «Der Feind» [7] означена кольороназва вжита лише один раз. Однак у романах, які слугують матеріалом статті («Arc de Triomphe» [6], «Der schwarze Obelisk» [8], «Die Nacht von Lissabon» [9], «Drei

Kameraden» [10], «Im Westen nichts Neues» [11], «Liebe deinen Nächsten» [12], «Zeit zu leben und Zeit zu sterben» [13]), чорний колір особливо часто використовується в описах природи, одягу, емоційного стану головних героїв.

Згідно з Електронним словником німецької мови, прикметник «schwarz» у німецькій мові має наступні значення: абсолютно темне забарвлення, яке не відбиває сонячних променів або світла; особливо темне забарвлення; поганий, важкий, скрутний; поза законом, заборонений, таємний [14].

Матеріали здійсненого аналізу фактичного матеріалу та результати мовознавчих студій з окресленої проблеми дають підстави презентувати парадигму чорного кольору в творчому доробку Е. М. Ремарка такими лексико-тематичними групами (див. рис. 1 наприкінці тексту):

- позначення зовнішності людини; одягу та взуття;
- рослинний і тваринний світ, навколишнє середовище, природні явища;
- предмети побуту, будівельні споруди, транспорт;
- світлотіні, форми і фігури;
- заборонені, протизаконні дії;
- опис душевного та фізичного стану людини.

Відразу зазначимо, що *перша група* словосполучень з елементом «schwarz», які позначають зовнішність людини, одяг та взуття, є очікувано найчисельнішою (173).

Серед виразів, які складають цю групу, превалюють такі, що позначають одяг (schwarzes Leinenkleid [8, с. 96], schwarzer Gehrock [8, с. 14], schwarze Strümpfe [12, с. 105]) та колір очей, волосся тощо (schwarze Augen [10, с. 340], schwarzhaariger Student [12, с. 178]). Провівши їх докладний аналіз, можемо стверджувати, що у переважній більшості вони використані автором у прямому значенні, як констатація факту забарвлення описуваних об'єктів у чорний колір, тобто, у колір, який має найменшу світлість.

Раніше ми вже зазначали, що реакція на колір у кожного реципієнта індивідуальна. Що стосується чорного кольору, то його домінування в одязі може асоціюватись з елегантним класичним стилем, а може сприйматись і як елемент трауру. Дібрані приклади доводять, що в проаналізованих творах Ремарка елементи зовнішності чорного кольору, як правило, вживаються нейтрально. Але, беручи до уваги стійку асоціацію чорного кольору з негативними проявами дійсності, підтвердження чого знаходимо вже у дефініції семантики чорного кольору, поданої на початку дослідження, можемо стверджувати наступне: чорний колір справляє на читача переважно песимістичне враження, тим більше, коли текст

насичений колоронімами на його позначення саме з такою конотацією.

До *другої групи* включено ті словосполучення, в яких чорний колір є характеристикою об'єктів рослинного та тваринного світу, а також об'єктів навколишнього середовища та природних явищ. Зазначимо, що ця група є достатньо об'ємною (62 словосполучення), утім, доволі рідко колоропозначення «schwarz» позначало виключно колористичну характеристику об'єкта (schwarze Trüffel [8, с. 153]). Натомість часто за допомогою чорного кольору автор надає символічну ознаку явищам з чітко вираженою негативною асоціацією (eine schwarze Katze [10, с. 474], eine große schwarze Krähe [8, с. 208], schwarze Haufen von Ratten [11, с. 75], die Straßen wie schwarze Würmer [6, с. 667], schwarze Kakerlaken [6, с. 669] die schwarzen Gräber [13, с. 17], die schwarzen Holzkreuze [7, с. 29; 10, с. 486, 497]).

Саме за допомогою опису об'єктів природи авторові вдається передати емоційний стан героя – розпач, тривогу, безнадію (die Bäume als schwarze Skelette [9, с. 104], die Ruinen standen schwarz [13, с. 419], das Wasser war schwarz und fremd [9, с. 27], die kahlen Bäume griffen wie schwarze Hände von Toten durch den Asphalt [6, с. 265]). На нашу думку, приклади використання чорного кольору, які входять до цієї групи, дуже влучно ілюструють внутрішній світ героя більшості творів Е. М. Ремарка і характеризуються особливим смисловим наповненням.

Словосполучення на позначення предметів побуту, будівельних споруд та транспорту чорного кольору об'єднано у *третю групу*, яка налічує 60 прикладів.

Можемо констатувати, що, як і в попередній групі, Ремарк за допомогою цих виразів вибудовує символічні образи, що слугують своєрідним фоном описуваних подій та сприяють кращому переосмисленню читачем почуттів головних героїв (die Grundmauern der zerstörten Häuser ragten schwarz in die Luft [13, с. 87], schwarze Gitter vor dem blauen Himmel [6, с. 613]).

Природньо, що цю групу складають і словосполучення, в яких чорний колір є натуральним забарвленням зображуваного об'єкта (schwarze Wolle [9, с. 175], schwarze Trüffeln [13, с. 184], schwarzer Kaffee [12, с. 335]), утім, з огляду на негативну конотацію окремих іменників, словосполучення цієї групи позначені негативним маркером (schwarzes Beerigungsauto [10, с. 484], schwarzlakierter Sarg [8, с. 331], Hügel mit schwarzen Kreuzen [11, с. 49]).

Четверта лексико-тематична група парадигми чорного кольору в творчості Ремарка теж є достатньо об'ємною (54 елементи). В ній зібрано словосполучення, в яких чорний колір позначає відтінки, тіні, інтенсивність забарвлення, але переважно з негативною конотацією.

Таку семантику чорного кольору, на думку Б. Базими, необхідно шукати в психобіологічному досвіді первісних людей. Чорний – це відсутність

світла, ніч, коли активність людини знижена, і вона бути не може добре орієнтуватися в навколишньому, стає беззахисною перед стихіями й їхжаками [1, с. 6].

Лише окремі словосполучення цієї групи передають пряму характеристику об'єкта й виступають засобом власне номінації (schwarzer Ölfleck [10, с. 101], der schwarze Domplatz [9, с. 56]). У своїй більшості ці вирази позначають тасмичність (schwarze Schatten [10, с. 371, 449], schwarze Silhouetten [10, с. 550], sie stand schwarz vor dem Licht [13, с. 123], schwarze Gestalt [8, с. 168], schwarze Figur [10, с. 12]) та невпевненість, острах (der schwarze Schlund der U-Bahn [9, с. 21], schwärzere Dunkelheiten als die Nacht [11, с. 49], schwarz schimmern die Kreuze [8, с. 338], die Städte lagen nachts schwarz wie Kohlengruben [9, с. 4]).

Навіть звичайні елементи побуту за допомогою чорного кольору автор наділяє містичністю (das Fenster – ein schwarzes Loch [8, с. 174], Schrank gähnte schwarz [12, с. 274]).

Іноді письменник вдається до підсилення негативного образу повторним вживанням колороніму «schwarz» в одному реченні (die Baracken lagen schwarz im schwarzen Licht [9, с. 211]).

Загалом, чорний колір саме як колір темряви, а значить, невідомості, невизначеності, невпевненості дуже влучно характеризує твори Ремарка, тому що семантичну складову лексеми «schwarz» у розмаїтті інших значень вважаємо особливо вагомим.

Словосполучення, в яких «schwarz» позначає протизаконні, нечесні дії або вчинки, складають *п'яту групу* аналізованої лексико-тематичної парадигми чорного кольору. Вона не є багаточисельною, всі 23 приклади можна умовно поділити на 2 групи: словосполучення, що позначають типовий для емігранта першої половини ХХ ст. вид заробітку – нелегальний (Strümpfe schwarz verkaufen [9, с. 257], schwarz handeln [9, с. 263], sie arbeiten schwarz für das Essen [12, с. 327], Er ist Arzt geworden. Schwarz, natürlich! [12, с. 373], die schwarze Liste [13, с. 145], der Schwarzhandel [13, с. 239] schwarzer Chirurg [6, с. 68],) та протизаконні дії (Schwarzfahrt [10, с. 19], schwarze juristische Hilfe [12, с. 241] über die Grenze schwarz gehen [9, с. 23, 55], Mögen Sie schwarz? (про колір) – Ja! Wir lieben schwarz! (про незаконний спосіб життя) [12, с. 358], in der Wohnung schwarz schlafen können [12, с. 10]).

Дуже влучно підібрано автором прізвисько для героя роману «Die Nacht von Lissabon»: ich heiße Schwarz [9, с. 11]. В умовах мирного життя воно не привернуло б уваги, бо є досить розповсюдженим в німецькомовній частині Європи. Але в контексті часу, в який відбуваються події твору, тут простежується певний іронічний підтекст: людина, яка

нелегально отримала паспорт, за всіма паперами офіційно зветься тепер Schwarz. Вираз schwarzer Schwarz [9, с. 268], беззаперечно, є стилістичною вдачею Ремарка-автора.

Додамо, що присутність такої конотації колороніма «schwarz» в аналізованих творах є цілком логічною, якщо брати до уваги їх тематику.

Шосту та найменш чисельну *групу* слів на позначення чорного кольору (19 прикладів) складають словосполучення, де «schwarz», здебільшого, є образною ознакою та позначає важкий душевний чи фізичний стан людини. Ця група є значно менш об'ємною, ніж попередні. На нашу думку, тут є коректним наводити не словосполучення, а цілі речення, так художній задум автора вдасться передати в повній мірі.

Доцільним є поділ прикладів вживання колоронімів «schwarz» цієї групи на такі, що відображають глибокі переживання героїв (die schwarze Angst der Zeit [13, с. 277], der schwarze Vorhang von dem Selbstmord [8, с. 111], der schwarze Ärger [8, с. 212], die Angst stieg aus dem Boden wie ein schwarzes Gas [9, с. 94], der Abschied stand wie eine schwarze Säule [9, с. 109], schwarze Erinnerung [6, с. 251],) та такі, що передають їх тяжкий фізичний стан (im schwarzen Brei versinken [11, с. 50] (знепритомніти), schwarz vor Augen (від болю) [11, с. 177], es tanzt mir rot und schwarz von den Augen [11, с. 210], der schwarze Äther [6, с. 307]).

Цікаво, що вираз «schwarzer Schlaf» Ремарк вживає в антонімічному значенні: як важкий, поганий сон (schwarzer Schlaf [12, с. 6]) та як лікувальний сон, після якого людина прокидається здоровою й повною сил (ein schwarzer, guter Schlaf [11, с. 72]). Треба додати, що останній приклад – чи не єдиний, коли, попри загальноприйнятту негативну конотацію прикметника «schwarz», Ремарк використовує його у позитивному значенні.

Крім цього, можна стверджувати, що саме негативний маркер чорного кольору пасує до створюваного Ремарком трагічного образу Європи першої половини ХХ сторіччя, адже це були десятиліття, позначені війнами, необхідністю втікати, переховуватись, шукати прихисток на чужині, десятиліття болю та зневіри. На наш погляд, емоційний стан героя Ремарка цього часу яскраво ілюструє наступна цитата: «Я молодий, мені 20 років; але я не знаю нічого в цьому житті крім пригніченості, розчарування, смерті, страху» [9, с. 192] (переклад мій. – Г. К.). Чорний колір у творах, що відображають події цього часу, – рефлексія на екзистенційні проблеми, які змушена вирішувати людина в складних обставинах соціальної взаємодії, й саме він допомагає читачеві декодувати інформацію, подану автором.

Реалізоване в даній науковій розвідці структурування словосполук з елементом «schwarz» за лексико-тематичними групами з метою виявлення всіх семантичних варіантів чорного кольору в ідіостилі Е. М. Ремарка та їх детальна характеристика, покликана проаналізувати процес сприйняття читачем творів видатного літератора,

дає можливість дійти висновку, що лексико-тематична парадигма чорного кольору в ідіостилі Е. М. Ремарка представлена словосполученнями на позначення зовнішності людини, одягу та взуття; рослинного і тваринного світу, навколишнього середовища, природних явищ; предметів побуту, будівельних споруд, транспорту; на світлотіней, форм і фігур; заборонених, протизаконних дій; особливостей душевного та фізичного стану людини.

Група словосполучень з колоронімом «schwarz», що є ознаками зовнішності людини, одягу та взуття, виявилась найчисельнішою, тоді як група, в якій зібрано вирази, що передають важкий душевний або фізичний стан людини, представлена найменшою кількістю сполучень, котрі складають палітру чорного кольору в художньому ідіостилі Е. М. Ремарка.

Найактивніше (кожен четвертий прикметник на позначення кольору) аналізований колоронім вживається автором у творі «Люби ближнього свого».

Аналіз дискурсу німецького письменника показує, що кольоровий доміант «schwarz» є важливим елементом творчого методу автора. Він не просто знебарвлює дійсність, він зафарбовує її у темний колір, бере участь у формуванні емоційної складової тексту, стимулює асоціативну діяльність читача. За допомогою лексичних одиниць на позначення чорного кольору Ремарк ідентифікує свого героя, вербалізує його портрет, наповнює смислом і глибиною.

Вектор подальших розвідок може бути направлений на аналіз лексико-тематичної парадигми чорного кольору та визначення його місця в творчості інших видатних представників німецькомовної літератури.

Рис. 1. Лексико-тематична парадигма чорного кольору в творчому доробку Е. М. Ремарка

Література

1. Базима, Б. А. (2005). *Психология цвета: теория и практика*. Москва: Речь.
2. Белянин, В. П. (2003). *Психолінгвістика*. Москва: Флінта.
3. Вежбицка, А. (1996). *Язык. Культура. Познание*. Москва: Русские словари.
4. Кантемір, С. О. (2003). *Синтагматичні та парадигматичні властивості прикметників кольору в німецькій мові*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Одеса.
5. Ковальська, І. В. (2001). *Колористика як перекладознавча проблема (на матеріалі українських і англійських художніх текстів)*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ.
6. Remarque, E. M. (1998). *Arc de Triomphe*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
7. Remarque, E. M. (1993). *Der Feind*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
8. Remarque, E. M. (1989). *Der schwarze Obelisk*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
9. Remarque, E. M. (1966). *Die Nacht von Lissabon*. Köln: Verlag Deutscher Bücherbund.
10. Remarque, E. M. (1991). *Drei Kameraden*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
11. Remarque, E. M. (1971). *Im Westen nichts Neues*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
12. Remarque, E. M. (1991). *Liebe deinen Nächsten*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
13. Remarque, E. M. (1989). *Zeit zu leben und Zeit zu sterben*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
14. Schwarz. Режим доступу: <http://www.dwds.de/?view=1&qu=schwarz> (дата звернення: 20.10.2020).

References

1. Bazima, B. A. (2005). *Psihologija cveta: teorija i praktika. [Color psychology: theory and practice]*. Moskva: Rech' [in Russian].
2. Beljanin, V. P. (2003). *Psiholingvistika [Psycholinguistic]*. Moskva: Flinta [in Russian].
3. Vezhbicka, A. (1996). *Jazyk. Kul'tura. Poznanie [Semantics, culture and cognition]*. Moskva: Russkie slovari [in Russian].
4. Kantemir, S. O. (2003). Syntahmatychni ta paradyhmatychni vlastyvoli prykmetnykiv koloru v nimetskii movi [The syntagmatic and paragrammatic character of colour terms in the German]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
5. Kovalska, I. V. (2001). Kolorystyka yak perekladoznavcha problema (na materialy ukrainskykh i anhlovnykh khudozhnikh tekstiv. (Avtoref. dys. kand. filol. nauk) [Colour terms as a problem of Translation Studies (based on Ukrainian and Anglophone fiction)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Remarque, E. M. (1998). *Arc de Triomphe*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch [in German].
7. Remarque, E. M. (1993). *Der Feind*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch [in German].
8. Remarque, E. M. (1989). *Der schwarze Obelisk*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch. [in German].
9. Remarque, E. M. (1966). *Die Nacht von Lissabon*. Köln: Verlag Deutscher Bücherbund [in German].
10. Remarque, E. M. (1991). *Drei Kameraden*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch. [in German].
11. Remarque, E. M. (1971). *Im Westen nichts Neues*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch [in German].
12. Remarque, E. M. (1991). *Liebe deinen Nächsten*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch [in German].
13. Remarque, E. M. (1989). *Zeit zu leben und Zeit zu sterben*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch [in German].
14. *Schwarz*. Retrieved from <http://www.dwds.de/?view=1&qu=schwarz> [in German] (data zvernennia: 20.10.2020).

Капнина Галина Ивановна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры германской и славянской филологии, ГБУЗ «Донбасский государственный педагогический университет» (ул. Г. Батюка, 19, Славяск, 84116, Украина); e-mail: halynakapnina@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9127-3017>

Halyna Kapnina, Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor of the Chair of Germanic and Slavic philology of Donbass State Teachers' Training University (G. Batyuka street, 19, Slavyansk, Donetsk region, 84116, Ukraine); e-mail: halynakapnina@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9127-3017>